

2026-02-02
Fi2025/01857

Byggföretagens yttrande avseende Produktivitetskommissionens betänkanden Goda möjligheter till ökat välbefinnande (SOU 2024:29) och Fler möjligheter till ökat välbefinnande (SOU 2025:96)

Byggföretagen är de enskilda byggföretagens bransch- och arbetsgivarorganisation och organiserar cirka 4 000 bygg-, anläggnings- och specialföretag. Byggföretagen har tagit del av rubricerad remiss och vill framföra nedanstående synpunkter.

Inledning

Produktivitetskommissionens delbetänkanden utgör ett utmärkt underlag för det reformarbete som nu behöver initieras. Problemen är välkända och har i flera fall utretts många gånger förr. Det som saknats är politisk handlingskraft att genomföra de nödvändiga, och ibland svåra, förändringarna. Byggföretagen och våra medlemsföretag står redo att bidra i det fortsatta arbetet med att skapa en fungerande bostadsmarknad och en produktiv byggsektor som kan bygga bort bostadsbristen och stärka Sveriges välbefinnande.

Vårt remissvar begränsas till de kapitel och områden som har störst betydelse för våra medlemsföretags verksamhet.

I det första delbetänkandet, Goda möjligheter till ökat välbefinnande, adresseras kapitlen 6,7,8 9. I det andra betänkandet, Fler möjligheter till ökat välbefinnande, adresseras kapitlen 4, 5, 10, 11 och 15.

Goda möjligheter till ökat välbefinnande

Kapitel 6 Tillståndsprocesser

Samhällsbyggandet drabbas hårt av ineffektiva och oförutsägbara tillståndsprocesser. De långa ledtiderna och den ökade komplexiteten innebär betydande kostnader och risker för bygg- och anläggningssektorn. Detta hämmar investeringsviljan och därmed produktivitetstillväxten.

Produktivitetskommissionen beskriver hur man i högre grad ska väga en åtgärds eller verksamhets fördelar, inklusive samhällsekonomiska sådana, mot dess nackdelar i tillståndsprövningen. Detta instämmer Byggföretagen i.

Byggföretagen har stor tilltro till att reformer i linje med kommissionens inriktning kan stärka byggbranschens produktivitet och dess bidrag till Sveriges välbefinnande.

6.3.1 Övergripande och processuella frågor

Byggföretagen instämmer i kommissionens förslag att tillståndsärenden bör samordnas i en egen myndighet, att statens möjlighet att processa mot sig själv bör begränsas, att prövningsmyndigheten bör upprätta en tidplan för ärenden och att ändringstillstånd blir huvudregel vid ändring. Dessa förslag är också i linje med Miljötillståndsutredningens förslag. Byggföretagen står också bakom förslaget om tidiga och bindande kommunala besked. Dagens situation, där kommuner kan dröja med besked och ändra ställningstaganden sent i processen, skapar osäkerhet och driver upp kostnaderna. Detta skulle avsevärt öka förutsägbarheten och möjliggöra ett mer effektivt nyttjande av mark för bostäder och anläggningar där efterfrågan finns.

6.3.2 Den fysiska planeringen och riksintressen

Byggföretagen instämmer i den problembild Produktivitetskommissionen beskriver. Systemet med riksintressen, som idag täcker stora delar av landets yta, kan utgöra ett hinder för nödvändiga samhällsbyggnadsprojekt. Förslaget om att införa en ventil för att möjliggöra avvägningar är centralt för att modernisera regelverket och säkerställa att viktiga tillväxtfrågor inte automatiskt underordnas andra intressen utan en helhetsbedömning.

6.3.3 Särskilt om kraftledningar

Förslagen är viktiga för att möta Sveriges framtida energiöverföringsbehov och för att kunna driva den gröna omställningen. Takten för elnätsutbyggnaden är en flaskhals, därför är det avgörande att korta ledtider, genom att bland annat tillåta undantag från miljöbestämmelser; genom instruktion och regleringsbrev prioritera frågan hos berörda myndigheter samt att samla miljötillståndsprövningen inom en myndighet. Byggföretagen står således bakom de presenterade förslagen.

6.3.5 Se över implementering av EU-regelverk med påverkan på tillståndsprövning

Byggföretagen instämmer i problembeskrivningen och kommissionens förslag. Överimplementering skapar onödiga regler och administrativa bördor i Sverige jämfört med andra EU-länder. Det riskerar att leda till omfattande utredningskrav som försenar och fördyrar byggprojekt. En granskning av hur EU-rätten införlivas i svensk lagstiftning är avgörande för att säkerställa att regelverken är proportionella och inte onödigtvis hämmar produktiviteten. Samtidigt bör en genomlysning av redan implementerad EU-lagstiftning på mark- och vattenområdet genomföras.

Kapitel 7 Bostäder och byggande

Byggföretagen välkomnar i huvudsak kommissionens analys och förslag i kapitlet. Kommissionen identifierar korrekt många av de grundläggande strukturella problem som håller produktiviteten i byggsektorn tillbaka och bidrar till en dysfunktionell bostadsmarknad. Vi delar kommissionens problembeskrivning gällande komplexa regelverk, långa och oförutsägbara planprocesser samt bristen på ett samlat samhällsekonomiskt perspektiv.

Byggföretagen ställer sig också bakom behovet av en samlad översyn av regelverken och de inriktningar som presenteras i avsnitt 7.4.1 och 7.4.2. Det krävs politiskt mod och en tydlig målbild för att skapa ett långsiktigt hållbart och effektivt regelverk som främjar bostadsbyggandet i stället för att försvåra det.

Kommissionen konstaterar att byggsektorns produktionslogik ter sig "märklig ur ett produktivitetssperspektiv" och att det finns en brist på modultänk och industriell tillverkning. Byggföretagen instämmer i att det finns en produktivitetspotential i sektorn. Vi vill dock understryka att kommissionen själva korrekt identifierat att många av hindren är externa och en direkt konsekvens av regelverk och en planprocess som motverkar standardisering och repeterbarhet. Långa ledtider, komplexa tillståndprocesser samt oförutsägbarhet från myndigheter och kommuner bidrar på ett avgörande sätt till den svaga produktivitetensutvecklingen.

Byggföretagen välkomnar att kommissionens förslag adresserar dessa problem.

7.4.3 Det kommunala planmonopolet bör utredas

Byggföretagen instämmer i Produktivitetskommissionens problembeskrivning och i slutsatsen att större hänsyn måste tas till samhällsekonomisk nytta av bostadsbyggande. Detta ställer krav på enklare, snabbare och mer förutsägbara plan- och lovprocesser. Dagens system, där lokala intressen ofta tillåts väga tyngre än regionala och nationella behov av tillväxt och rörlighet, riskerar att hämma ett effektivt bostadsbyggande. Byggföretagen vill i sammanhanget också

understryka att användning av särkrav som går utöver nationell lagstiftning försvårar för standardiserad produktion, driver kostnader och hämmar konkurrensen.

7.4.4 Länsstyrelsernas roll inom regional utveckling bör stärkas

Byggföretagen instämmer i förslaget. Flytten av regionalt utvecklingsansvar har inneburit att kompetens inom ekonomisk hållbarhet och tillväxt försvunnit från länsstyrelserna. För att främja utveckling behövs resurser i form av kompetens och därmed större möjligheter att anta ett tillväxtperspektiv i bedömningarna.

7.4.5 Effektivare överprövning av detaljplaner och bygglov (Del av inriktning)

Ökande ledtider i samhällsbyggandet, där överklaganden utgör en central del, skapar risk och osäkerhet för alla aktörer och driver kostnader. Nästan hälften av alla planerade bostäder överklagas. Byggföretagen välkomnar att Produktivitetskommissionen adresserar frågan och instämmer i förslagen om en avgift för att överklaga beslut om detaljplaner och lov och att bygglov inte bör kunna överklagas inom genomförandetiden om de följer gällande detaljplan. Byggföretagen noterar att det förstnämnda föreslagits av Miljötillståndsutredningen.

7.4.6 Begränsa kommunernas möjlighet att ha åsikter om gestaltning (Del av inriktning)

Byggföretagen instämmer i den problembeskrivning som presenteras. Förslaget bör bidra till en mer förutsägbar och tydlig process, samtidigt som kommunen även framgent har möjlighet att hantera gestaltungsfrågor i detaljplaneprocessen. Förslaget behöver utvecklas ytterligare för att Byggföretagen mer ingående ska kunna bedöma effekterna av förslaget.

7.4.7 Inför strikta tidsgränser för olika delar av planeringsprocessen (Del av inriktning)

Byggföretagen konstaterar att det finns stora skillnader mellan olika kommuner avseende hur lång tid det tar från beslut om planuppdrag och att en detaljplan vinner laga kraft. Byggföretagen genomför tillsammans med Bygg i Tid och Fastighetsägarna en årlig mätning av ledtider (Nationellt ledtidsindex). Produktivitetskommissionens förslag syftar till att öka incitamenten att effektivisera processer och i högre utsträckning arbeta med parallella prövningar. Byggföretagen ser positivt på ansatsen och anser att förslaget kan bidra till en nödvändig genomlysning av processer för att de ska kunna effektiviseras.

7.4.8 Begränsa möjligheten att kräva ytterligare underlag (Del av inriktning)

Byggföretagen instämmer i kommissionens problembeskrivning. Mängden utredningar har ökat över tid, vilket medfört längre processer, höga administrativa kostnader för alla parter och i slutändan dyrare bostäder.

Frågan har utretts i SOU 2025:122, som inte bedömde det som lämpligt att i lagtext detaljreglera vilka utredningar som krävs, eftersom behoven varierar kraftigt beroende på det enskilda projektets förutsättningar. Utredningen föreslog istället en utökad vägledning från Boverket och en effektivare samrådsprocess för att tidigare identifiera utredningsbehovet.

Byggföretagen menar att förslagen från SOU 2025:112 är otillräckliga. För att uppnå mer effektiva processer krävs mer än vägledningar. Byggföretagen menar att incitamenten för kommuner att hålla nere tiderna i planprocessen måste öka. Frågan kräver skarpare förslag.

7.4.9 Statliga myndigheter bör återrapportera ledtider och förseningar som sker inom ramen för kommunernas plan- och lovprocesser

Byggföretagen instämmer helt i förslaget som kommer att bidra till ett förbättrat beslutsunderlag och möjligheter att identifiera flaskhalsar. Denna typ av uppföljning kan bidra till förbättrade möjligheter för regeringen att adressera rätt frågor för att ledtiderna ska kunna kortas.

7.4.10 Produktiviteten i byggsektorn bör löpande följas upp och ett aktivt åtgärdsarbete etableras

Byggföretagen instämmer i problembeskrivningen och bedömer att kommissionens andra punkt, avseende ett uppdrag till Boverket att utvärdera regelverkets effekter på ledtider, kartlägga och rapportera ledtiderna samt analysera hinder för att korta dessa är av störst betydelse för mer effektiva processer och ökad effektivitet.

7.4.11 Främja standardiserat och modulärt byggande

Byggföretagen instämmer i produktivitetskommissionens resonemang. Som kommissionen också framhåller krävs även andra förändringar för att fullt ut dra nytta av den föreslagna förändringen. Byggföretagen vill i sammanhanget också lyfta upp förslagen som finns om ett mer långtgående system med certifierade byggprojekteringsföretag än de Produktivitetskommissionen lyfter (certifierade byggbedömningsföretag) som Byggföretagen menar kan nå större framgång än det initiala utformandet av reformen. Byggföretagen anser också att det vid en fortsatt utredning av typgodkännande också bör utredas om förslaget om en Byggkravnämnd som framförts i Modernare byggregler (SOU 2019:68) kan vara en lämplig ordning.

7.4.12 Ett hållbart strandskydd

Byggföretagen instämmer i det stora behovet av ett reformerat strandskydd. Byggföretagen konstaterar att frågan nu utreds och förutsätter att utredningen beaktar Produktivitetskommissionens förslag i sitt arbete.

7.4.13 Fri hyressättning vid nyproduktion

Byggföretagen instämmer i förslaget att införa fri hyressättning i nyproduktion, och vill framhålla vikten av detta förslag. Dagens system med presumtionshyror har inte fullt ut skapat den förutsägbarhet som krävs för långsiktiga investeringar. Även om hyresnivåerna i praktiken inte förväntas avvika markant, skulle en friare modell minska den regulatoriska risken för fastighetsägare och därmed kunna öka viljan att bygga hyresrätter.

Byggföretagen noterar att Produktivitetskommissionen i sitt andra delbetänkande föreslår en förändrad hyressättning även i det befintliga beståndet, vilket är en välkommen utveckling av rubricerat förslag som över tid kan bidra till ett ökat hyresrättsbyggande och en mer välfungerande bostadsmarknad.

Kapitel 8 Transportinfrastruktur

Anläggningsbranschen, som omfattar byggande, underhåll och utveckling av transportinfrastruktur, påverkas direkt av de strukturella problem som identifieras i betänkandet. Långa ledtider, bristande samhällsekonomisk effektivitet i prioriteringar, eftersatt underhåll och ineffektiva upphandlingar är alla faktorer som hämmar branschens förmåga att leverera samhällsnytta och upprätthålla hög produktivitet.

Byggföretagen välkomnar Produktivitetskommissionens förslag. De adresserar flera av de systemfel som idag begränsar anläggningsbranschens förmåga att effektivt bidra till Sveriges utveckling. Ett skyndsamt genomförande av dessa reformer skulle leda till snabbare, mer förutsägbara och samhällsekonomiskt motiverade infrastrukturprojekt.

8.7.1 Stärk samhällsekonomisk effektivitet och kostnadskontroll i planprocessen

Byggföretagen stödjer kravet på ökad samhällsekonomisk effektivitet och kostnadskontroll. Den nuvarande situationen, där samhällsekonomiskt olönsamma investeringsprojekt prioriteras framför lönsamma projekt, är skadlig för den nationella produktiviteten. Tydligare koppling mellan budget och genomförande, samt krav på motivering för projekt med låg samhällsekonomisk lönsamhet, är nödvändiga åtgärder för att skapa en sundare och mer rationell infrastrukturplanering. Att Trafikverket även ska kunna föreslå icke-fysiska åtgärder i linje med fyrstegsprincipen är ett viktigt steg för att säkerställa att resurserna används optimalt.

8.7.2 Förändra kalkylräntan för infrastrukturinvesteringar

En transparent och objektiv kalkylränta är viktig för att säkerställa en korrekt samhällsekonomisk bedömning av infrastrukturprojekt. Att flytta ansvaret från Trafikverket till en neutral instans, som Riksgäldskontoret, är ett förslag som Byggföretagen kan tillstyrka.

Att däremot införa en riskkomponent och differentiering av kalkylräntan för varje enskilt projekt anser vi inte tillför något värde utan snarare riskerar ett godtycke och öppnar upp för oseriös påverkan från såväl politiskt som privat håll kring räntenivåer rörande olika infrastrukturprojekt. Byggföretagen avråder från att gå vidare med detta förslag.

8.7.3 Prioritera underhåll av väg och järnväg

Byggföretagen har länge framhållit att eftersatt underhåll är ett av de största problemen inom transportinfrastrukturen. Detta leder till minskad kapacitet, sämre tillförlitlighet och högre kostnader för näringslivet. Vi välkomnar att kommissionen tydligt prioriterar reinvesteringar och underhåll, samt förslag om effektivare genomförande av underhållsåtgärder. Förslaget om en transparent redovisning av anläggningarnas faktiska status skulle dessutom stärka ansvarsutkrävandet och ge incitament för att långsiktigt säkra kvaliteten i infrastrukturen.

För att klara av att återta det eftersatta underhållet på järnväg anser Byggföretagen att Trafikverket behöver få i uppdrag att upprätta en 20-årig underhålls- och finansieringsplan. Detta för att realistiskt kunna visa hur Sverige ska komma till rätta med det eftersläpande underhållet i järnvägsnätet.

8.7.4 Utred organiseringen av transportsektorn

Byggföretagen välkomnar utredningen SOU 2025:120 "Effektivare organisering och genomförande av statlig väg och järnväg", vilken syftar till att identifiera och föreslå lösningar för att effektivisera planering, genomförande och förvaltning av svensk transportinfrastruktur. Byggföretagen ställer sig positiva till den ovannämnda utredningens förslag om att bilda ett statligt ägt bolag för genomförande av utvalda infrastrukturinvesteringar. Detta är ett viktigt och korrekt steg för att uppnå ökad effektivitet och kostnadskontroll i uppförandet av ny transportinfrastruktur.

8.7.5 Se över mål- och anslagsstrukturen för Trafikverket

Byggföretagen ställer sig bakom Produktivitetskommissionens förslag att de mål som sätts upp för verksamheten är konkreta och kvantifierbara och ligger inom myndighetens kontroll samt att anslagsändamålen görs mer övergripande. Till viss del anser Byggföretagen att regeringen åstadkommit detta i infrastrukturpropositionen, *Vägen till en pålitlig transportinfrastruktur – för att hela Sverige ska fungera*, prop. 2024/25:28.

8.7.6 Bygg en struktur för att följa upp verksamheten på projektnivå

Bristfälliga data och bristande uppföljning har länge varit ett hinder för lärande och effektivisering inom sektorn. Ett strukturerat arbete för att samla in, tillgängliggöra och använda data är avgörande för att förbättra upphandlingar, stimulera innovation och möjliggöra ett effektivt underhåll. Att öka andelen upphandlingar som sker i kvalitetskonkurrens, snarare än enbart priskonkurrens, är också en viktig signal för att premiera kvalitet och långsiktig hållbarhet. Byggföretagen stödjer även ambitionen att fler projekt bör upphandlas som total- och/eller funktionsentreprenader.

8.7.7 Kontrollen på anläggningen måste stärkas

Byggföretagen stödjer kommissionens förslag att Trafikverket behöver ta fram ett underhållssystem för både väg- och järnväg där data över anläggningen finns tillgänglig för både utförare och beställare, och som kontinuerligt uppdateras. Byggföretagen har noterat att ett sådant arbete har initierats på Trafikverket och vi anser att det är väldigt angeläget att Trafikverket får detta system på plats inom en snar framtid.

8.7.8 Fortsätt utveckla arbetet med upphandlingar

Byggföretagen stödjer kommissionens bedömning kring upphandlingsarbetet. Byggföretagen har tagit fram en checklista för upphandlingar som finns under följande länk: https://byggforetagen.se/app/uploads/2024/11/10-steg-till-bättre-upphandlingar_241031.pdf

Sammanfattat är Byggföretagens medskick att den offentliga sektorn behöver ha ett större fokus på kvalitet kontra pris samt att ha en tydlig, löpande och systematisk uppföljning av krav och avtalsvillkor. Av den anledningen tycker Byggföretagen att större vikt bör läggas på dialogen vid upphandling. Det saknas ofta en lyhörd dialog om möjliga lösningar rörande krav och uppföljning vid offentliga beställningar.

8.8.2 Alternativa finansieringslösningar

Byggföretagen anser, till skillnad mot kommissionen, att alternativa finansieringslösningar såsom OPS (offentlig-privat samverkan) kan uppnå effektivitetsvinster om detta används i rätt projekt. Valet av projekt blir därför avgörande om finansieringsformen ska kunna ge effektivitetsvinster. En grundläggande skillnad jämfört med anslagsfinansiering är att med privat finansiering i lämpligt utformat kontrakt kan vinstmotivet utnyttjas för att uppnå effektivitet över anläggningens hela livscykel.

I en nyligen publicerad forskningsstudie¹ skriver rapportförfattarna att resultatet av att genomföra transportinfrastruktur med OPS i flera fall anses ha bidragit till kortare byggtider, bättre kostnadskontroll i byggfasen och starkare incitament

¹ Bergström, F. och Bengtsson, I., *Alternativ finansiering och organisering av transportinfrastrukturen- Erfarenheter från Norden och Kanada*, Working Paper 2025:4, LTH

för långsiktigt underhåll. Detta främst genom att ansvar för design, byggande, drift och underhåll samlas hos ett projektbolag med livscykelansvar.

Byggföretagen menar att genomförande av infrastrukturprojekt med OPS-lösning kan innebära att även Sverige tillgodogör sig produktivitetsförbättringar inom infrastrukturuområdet. Det vore välkommet om regeringen avsåg gå vidare med förslaget att tillåta alternativa finansieringsmodeller inom fler objekt i nationell plan.

Kapitel 9 Utbildning

Byggföretagen delar kommissionens bild att det svenska utbildningssystemet brister vad gäller likvärdighet och begränsar möjlighet för individen att gå en utbildning och få jobb. Byggföretagen vill särskilt lyfta "SOU 2020:33 Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning", som visar att möjligheten att gå till jobb eller vidare studier varierar mellan olika gymnasieprogram. Bygg- och anläggningsprogrammet är ett av de gymnasieprogram som ger säkraste framtidsutsikterna med 73% i jobb tre år efter studier utifrån SCB: <https://www.ekonomifakta.se/sakomraden/utbildning-och-forskning/utbildningsinvesteringar/gymnasiepejl/?time=3>

Byggföretagen saknar dock vuxenutbildningens utveckling, som blivit en allt viktigare del av utbildningssystemet både för individen och för företagens kompetensförsörjning. Byggföretagen efterlyser saknar nödvändiga reformer av yrkesvux, nationell yrkesutbildning NY samt yrkeshögskolan. Dessa tre former är särskilt viktiga då många samhällsviktiga utbildningar återfinns just här; t ex järnvägstekniska, anläggnings- och energiutbildningar.

9.3.1 Rättvisa betyg och antagningsregler främjar kunskap

Ge fler behörighet att läsa vidare

Att klara en yrkesutbildning på gymnasial nivå kräver en avslutad grundskola. Det har gjorts flera försök i kommuner att erbjuda bygg- och anläggningsprogrammet till obehöriga elever. Utöver att obehöriga elever har svårt att klara yrkesämnena så finns andra konsekvenser som utredningen inte tar upp. När kraven sänks och obehöriga tagits in leder det till negativa konsekvenser för både lärare och behöriga elever på bygg- och anläggningsprogrammet. Undervisningen blir drabbad och programmets attraktivitet sjunker. I både Stockholm och Östergötland har det lett till behöriga elever och lärare valt att sluta. Byggföretagen avstyrker kommissionens förslag om att se över behörighetsreglerna så att fler obehöriga elever ska antas till yrkesprogram. Yrkesrollerna har ändrats sedan dagens gymnasieskola infördes. Byggföretagen ser att man snarare behöver modernisera bygg- och anläggningsprogrammet än att sänka krav på behörighet. Vi föreslår att grundskolans kursplaner ses över, särskilt i matematikämnet, och att elever ger

mer stöd tidigare så att de får med sig rätt kunskaper för att klara gymnasieutbildning.

9.3.2 Finansiering bör speglas utbildningsanordnares ansvar och premiera högkvalitativ utbildning

Byggföretag delar många av kommissionens bedömningar och vill lyfta fram två särskilt viktiga förslag:

En rationell dimensionering av gymnasieskolan

Förslaget är ett viktigt steg för att fler ska kunna gå yrkesutbildningar inom samhällsbyggnad. Detta bör kompletteras med en satsning på branschskolor som innehåller en investeringspott för tekniskt tunga utbildningar. Idag är det svårt att få kommuner att satsa på utbildningar inom anläggning, järnväg och energi. Därför behövs särskilda regelförändringar som underlättar samverkan mellan delar i utbildningssystemet (gymnasiet, vuxenutbildning och yrkeshögskola) samt incitament för kommuner att satsa på det som behövs för Sveriges tillväxt och beredskap.

Den högre utbildningen bör styra mot efterfrågade utbildningar

Kommissionens förslag är ett viktigt inspel i utvecklingen av högre utbildning. Högskolor och universitet har en viktig roll i att utbilda för framtidens såväl som dagens arbetsmarknad. Byggföretagen tillstyrker förslaget och vill komplettera med att alla utbildningar inom samhällsbyggnad bör innehålla praktikmoment.

Fler möjligheter till ökat välbefinnande

Kapitel 4 Digitalisering och AI

Digitalisering och AI har redan börjat påverka hur byggsektorn arbetar. Vi ser att det kommer påverka både befintliga yrkesroller samt ändra vilka kompetenser som efterfrågas på arbetsmarknaden på sikt

4.4.1 Öka kompetens och spridning av teknik

Byggföretagen instämmer i förslaget, som går i linje med regeringens STEM-strategi. Dock saknar vi det särskilda fokus på utbildningar för att lösa transportinfrastrukturfrågorna som lyfts i strategin

Kapitel 5 Arbetsmarknad och kompetensförsörjning

Byggföretagen instämmer i utredningens slutsats att Sverige bör vara ett attraktivt land för kvalificerad arbetskraftsinvandring och att det är av stor vikt att skapa goda förutsättningar för detta. Vi instämmer även i att de olika

utbildningsvägarna behöver stärkas. Det är dock av yttersta vikt att det här sker på ett eftertänksamt och pragmatiskt sätt.

5.3.1 Underlätta högkvalificerad arbetskraftsinvandring

Byggföretagen stödjer utredningens slutsatser i att främja och underlätta högkvalificerad arbetskraftsinvandring, men med några invändningar. Med utgångspunkt i våra tidigare synpunkter på betänkandet "Nya regler för arbetskraftsinvandring m.m." (SOU 2024:15) vill Byggföretagen betona vikten av att definitionen av högkvalificerad och högspecialiserad arbetskraft breddas och inte får ett ensidigt akademiskt fokus. En väl fungerande arbetskraftsinvandring är nödvändig för att snabbt kunna matcha specialistkompetens och erfaren yrkespersonal med företagets behov, vilket är en förutsättning för att undvika produktionsbortfall.

Det är avgörande att regelverken är utformade så att de möjliggör rekrytering av alla typer av efterfrågad specialistkompetens, inte enbart den med högst formell utbildningsnivå.

5.3.4 Mer ändamålsenliga och effektiva utbildningsval

Byggföretagen instämmer i kommissionens förslag om fler kortare utbildningar som efterfrågas av näringslivet.

5.3.5 Stärk de nationella yrkesprogrammen på gymnasial nivå

Byggföretagen avråder från att gå vidare med förslaget om att inrätta en ny nationell yrkesutbildning på gymnasial nivå med lägre studietakt och sänkta behörighetskrav.

Utgångspunkten för all yrkesutbildning måste vara att den leder till anställning och möter arbetsmarknadens faktiska behov. Byggföretagen vill i detta sammanhang framhålla att en snarlik försöksverksamhet redan pågår inom ramen för den nationella yrkesutbildningen (NY) vid Myndigheten för yrkeshögskolan. Denna försöksverksamhet syftar just till att erbjuda yrkesutbildning för vuxna med lägre förkunskapskrav än de som normalt gäller.

Byggföretagen anser att det är mer ändamålsenligt och resurseffektivt att först förlänga och noggrant utvärdera den pågående pilotverksamheten inom NY. En sådan utvärdering är nödvändig för att säkerställa att utbildningsmodellen faktiskt leder till anställning och svarar mot företagets kompetensbehov, innan beslut fattas om ett permanent och bredare införande av en ny utbildningsform. Att introducera ytterligare en ny struktur parallellt med en pågående pilot riskerar att skapa otydlighet och splittra resurserna.

Produktivitetskommissionen pekar på risken med onödigt höga utbildningskrav. För byggbranschen är detta en central fråga.

I vår sektor är validerad yrkeserfarenhet och certifierade färdigheter ibland viktigare än formell akademisk examen. En övertro på formella meriter riskerar att utestänga kompetenta individer, inte minst personer med utländsk bakgrund och unga vuxna, samt att försvåra matchningen.

5.3.6 STEM och möjligheten att göra kloka utbildningsval

Byggföretagen tillstyrker kommissionens förslag om att vidta åtgärder för att främja kloka utbildningsval och bredda rekryteringen till STEM-utbildningar.

Detta stöd grundar sig i goda erfarenheter av att arbeta med liknande insatser. Det finns flertal projekt där kvinnliga förebilder från näringslivet synliggörs för att attrahera fler kvinnor till branschen. Dessa initiativ har lett till en mätbar ökning av andelen kvinnliga sökande till såväl Yrkehögskolans bygginriktade utbildningar som till gymnasiets Bygg- och anläggningsprogram.

5.3.9 Utvärdera verksamheten inom omställningsavtalen

Verksamheten inom omställningsavtalen är omfattande och central för arbetsmarknadens omställningsförmåga och bör därför utvärderas.

Byggföretagen delar Svenskt Näringslivs syn att detta görs bäst av parterna själva.

Avsnitt 5.3.10 Stärk arbetsmarknadsutbildningen

Byggföretagen instämmer i kommissionens bedömning att volymerna inom arbetsmarknadsutbildningen bör öka. Vår bransch har under lång tid larmat om en kompetensbrist som hämmar tillväxt och investeringar. Många av våra medlemsföretag tvingas tacka nej till uppdrag på grund av svårigheten att rekrytera kvalificerade yrkesarbetare. Genom att öka antalet deltagare kan fler individer som står utanför arbetsmarknaden få en direkt väg in i yrken med goda framtidsutsikter, samtidigt som företagens mest akuta behov kan mötas.

Byggföretagen ställer sig även bakom förslaget att i högre grad definiera målgruppen för arbetsmarknadsutbildning utifrån den arbetssökandes jobbchanser efter avslutad utbildning, snarare än att enbart utgå från tid i arbetslöshet. Risken med att yrkesutbildningar enbart tillfaller individer som definieras som långtidsarbetslösa är att rätt insatser inte sätts in i tid.

För att detta förslag ska bli framgångsrikt är det en förutsättning att utformningen av utbildningarna och själva bedömningen av jobbchanser sker i en kontinuerlig och robust dialog med näringslivet. Det är branscherna själva som besitter den mest aktuella kunskapen om vilka specifika kompetenser som efterfrågas just nu och på sikt. Utan denna nära samverkan riskerar utbildningarna att bli inaktuella och missa målet, oavsett hur målgruppen definieras.

Kapitel 10 Bostadsmarknaden

Byggföretagen välkomnar att Produktivitetskommissionen adresserar problemen inom det befintliga bostadsbeståndet. En väl fungerande bostadsmarknad är avgörande för att människor ska kunna flytta till arbete, studier och anpassa boendet efter en förändrad livssituation. En bättre fungerande bostadsmarknad och ökad rörlighet skapar också förbättrade förutsättningar för nyproduktion av bostäder.

10.4.1 En reformerad hyresmarknad

Förändrad hyresreglering i det befintliga beståndet

Byggföretagen delar kommissionens bedömning att dagens hyresreglering utgör ett betydande systemfel på bostadsmarknaden, vilket hämmar byggandet, försämrar rörligheten och leder till långa köer och svarthandel. En mer efterfrågebaserad hyressättning är avgörande för att skapa incitament för ökad nyproduktion och ett mer effektivt utnyttjande av hyresrätter. Vi noterar även förslaget om en tillfällig extra skatt på äldre hyresfastigheter för att återföra delar av värdeökningen till offentlig sektor. Här vill Byggföretagen påminna om att i de fall omregleringen innebär en värdestegring kommer dessa redan med dagens system att generera högre bolagsskatteintäkter.

Förenkla ändringar av en byggnads användningsområde

Byggföretagen instämmer i kommissionens analys och hänvisar till vårt remissvar avseende Boverkets rapport Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad (2025:12).

10.4.2 Vikten av neutral beskattning: Avskaffat ROT-avdrag

Byggföretagen ser med stor oro på förslaget att avskaffa ROT-avdraget permanent. Avdraget är ett viktigt instrument för att motverka svartarbete, stimulera renoveringar och underhåll, samt trygga sysselsättning, särskilt för mindre byggföretag. Kommissionen har med sitt förslag inte tillräckligt beaktat konsekvenserna för renoveringsmarknaden och den gröna omställningen av befintligt byggnadsbestånd. Vi anser att nyttan med ROT-avdraget i form av att stimulera underhåll, energieffektivisering och att lyfta undan svartarbetet, är betydande. Förslaget om att endast använda avdraget som en konjunkturregulator riskerar att leda till oönskade effekter med ökad ryckighet i marknaden som i värsta fall riskerar att förstärka konjunkturförlopp snarare än jämna ut dem.

Kapitel 11 Kriminalitet och tillit

Byggföretagen välkomnar Produktivitetskommissionens analys och övergripande inriktning. Generell tillit i ett samhälle är av stort ekonomiskt värde och sänker transaktionskostnader för både företag och det offentliga. När

du kan lita på att få det du har beställt i ett avtal och att det sker i rätt tid och till rätt pris behöver du som företag lägga mindre resurser på kontroller. En hög tillit i näringslivet gynnar också produktivitet, samverkan i nya affärer och får saker att löpa mer friktionsfritt. Även i ett samhälle som präglas av hög tillit krävs ett visst mått av kontroll för att påminna om att medvetna felaktigheter kommer att upptäckas och beivras. Tyvärr finns brister inom såväl lagstiftning som hos myndigheter på detta område. Tillitssamhället har tagits för givet, vilket gör att man idag måste lägga mer resurser på uppföljning och kontroll. Byggföretagen ser tecken på en sjunkande grad av tillit, vilket ökar transaktionskostnaderna och försämrar produktiviteten. Byggföretagen välkomnar reformer som tar sikte på att gynna den sunda konkurrensen i näringslivet, men ser risker med några av utredningens förslag.

11.3.6 Lägre krav för uteslutning och lättare att säga upp avtal

Byggföretagen håller inte med om att kraven för uteslutning, som regleras på EU-nivå, bör sänkas. Det finns redan i dag ett stort utrymme som inte nyttjas. Det är av avgörande betydelse att tillämpningen av uteslutningsgrunderna är förutsebar både för upphandlande organisationer och för leverantörer. Tydliga och enhetliga domstolsavgöranden behövs för att ge vägledning. Vi förordar därför specialdomstol för upphandlingsmål, se avsnitt 15. Uteslutningsgrunderna på grund av brottslighet behöver kopplas till svensk lagstiftning och upphandlande organisationer behöver ha tillgång till information för att kunna tillämpa dessa. Förslag för att komma till rätta med detta har lämnats av Leverantörskontrollutredningen. Byggföretagen ifrågasätter bedömningen att det ska bli lättare att säga upp avtal. Offentligt upphandlande avtal är som utgångspunkt ensidigt framtagna av den upphandlande organisationen och det är viktigt att de är balanserade för att företagen alls ska vara intresserade av att delta i offentlig upphandling. Byggföretagen ser dock positivt på Upphandlingsmyndighetens viktiga roll när det gäller att ta fram stöd för kravställning.

11.3.7 Skärpta krav och möjlighet att ta ut avgifter för kontroll

Byggföretagen ifrågasätter att offentliga beställare ska ha rätt att ta ut en särskild avgift för att utföra kontroll av sina leverantörer. Sådan kontroll ska klaras i den löpande verksamhet, likt hur näringslivet i stort gör det. Byggföretagen förstår att detta förslag i första hand riktar in sig på till exempel vård- eller skolverksamheter som utför kommunala angelägenheter. Vi vill dock lyfta farhågan sådana möjligheter lätt kan börja tillämpas även inom andra sektorer, som till exempel utpekade så kallade riskbranscher. Även dessa branscher kan vara upphandlade för att utföra kommunala angelägenheter som tex snöröjning, markskötsel och liknande. Om så vore fallet börjar kontrollavgiften likna en extra skatt för företag som av offentliga beställare upplevs som problematiska. Kommissionens förslag riskerar att få motsatt effekt där seriösa företag, i till exempel någon av de åtta utpekade riskbranscherna, väljer att inte lämna anbud i offentliga upphandlingar. Detta eftersom de kan komma att utsättas för

svårplanerade extrakostnader i form av kontrollavgifter. Här bör fokus i stället vara på effektiva uppföljningsverktyg och tydliga rutiner och adekvat kompetens hos de offentliga beställarna.

11.3.12 Samarbete om arbetslivskriminalitet och näringsförbud

Byggföretagen välkomnar ställningstagandena om ett förstärkt gränsöverskridande samarbete inom EU och dess inre marknad. Det är ett viktigt komplement till det nationella arbetet mot arbetslivskriminalitet. Idag är det alltför svårt både för myndigheter och företag att kontrollera företag och personer från andra EU-länder.

Kapitel 15 Offentlig upphandling

15.3.1 Systematisk användning av erfarenheter

Byggföretagen hänvisar i denna del till Konkurrensverkets rapport 2025:7 och instämmer i Konkurrensverkets slutsats att det finns rättsliga utmaningar som begränsar förutsättningarna att införa ett nationellt och heltäckande system för betygsättning.

15.3.2 Bättre inkösuppgifter

Byggföretagen instämmer i kommissionens förslag att en statlig annonsdatabas ska etableras. Det är i dag svårt att hitta och analysera information om upphandlingar.

15.3.5 Färre överprövningar och effektivare handläggning

Byggföretagen anser att möjligheten till överprövning av upphandlingar är viktig för rättssäkerheten och anser, till skillnad från kommissionen, att det inte är lämpligt att ytterligare begränsa möjligheterna för överprövning. Antalet överprövningsmål i förvaltningsdomstol har minskat och andelen mål där den som ansökte om överprövning fick helt eller delvis bifall är 7,5 %.

Byggföretagen stödjer dock förslaget att koncentrera upphandlingsmål till färre domstolar men för att säkerställa rättssäkerhet och effektivitet är det inte tillräckligt. En specialdomstol för upphandlingsmål bör införas i Sverige. Som kommissionen anger är upphandlingsmål komplexa och resurskrävande och höga krav bör ställas på kompetensen hos domstol som ska handlägga dessa mål. I Danmark finns ett system med en behörig nämnd, Norge är på väg att införa motsvarande ordning och i Finland finns redan en specialdomstol för upphandlingsmål. Flera europeiska länder har liknande specialiseringar inom domstolsväsendet. Vi menar att en behörig underrätt/domstol och en behörig kammarrätt, företrädesvis den i Jönköping, som ersätter dagens förvaltningsrätter, inklusive Högsta förvaltningsdomstolen behöver införas i Sverige. För att skapa en effektiv offentlig upphandling måste rättssystemet ge vägledning i de juridiskt intressanta och relevanta frågeställningarna. Detta skulle leda till att antalet överprövningar minskar då förutsägbarheten ökar av tydligare rättspraxis.

Frågor med anledning av detta remissvar kan ställas till Anna Broman, näringspolitisk expert, anna.broman@byggforetagen.se alt. 072-708 58 62.

BYGGFÖRETAGEN

Catharina Elmsäter-Svärd
Verkställande direktör